

Magyar Képzőművészeti Egyetem

Doktori Iskola

A számos és a számtalan

Az ismétlés, egynemű elemek többszöri alkalmazása egy műalkotáson belül

DLA tézisek

Káldi Katalin

Leadás: 2014. március 20.

Témavezető: Dr. habil, DLA Károlyi Zsigmond

Dolgozatomban a számasság jelenségét vizsgáltam a képzőművészetekben, felfigyeltem rá ugyanis, hogy igen sok mű (így több is az én munkáim között) szerveződik olyan struktúrák szerint, ahol néhány, vagy sok (számos, vagy számtalan) azonos elem ismétlődik és alakít valamiféle rendet, az eredeti alkotóelem lehetséges jelentéseit alaposan kitágítva. Sőt, ez a létrejött rend erősebb, fontosabb, jelentőségteljesebb, mint az eredeti alkotóelem, voltaképpen feloldja azt. A módszerem az volt, hogy megfelelő mennyiségű, igaz önkényesen kiválasztott példát gyűjtöttem a jelenkor és a múlt művészetéből (erre az önkényre a példák bősége okán felhatalmazva éreztem magam), majd pedig az ismétlődések számának megfelelően halmazokba rendeztem őket, és így vizsgáltam a hasonlóságokat és különbségeket. Időközben igyekeztem az idevágó, általam ismert irodalomból igazolást nyerni az állításaim igazolására, és a képzőművészetre vonatkoztatni általános, a világ más szeleteire utaló megállapításokat.

Állításaim a következők:

Az ismételt elemek által alkotott rend megfelel egy általános rendképzetnek, csaknem függetlenül a konkrét elemtől, ami ismétlődik.

A megfigyelt rendképzetek, konstellációk hasonlítanak egymásra, csoportokba rendezhetők az ismétlések száma szerint.

Az ismétlések száma összefügg az időhöz való viszonyal.

Az elemek számának szaporodása egyben gyorsulást is jelent.

Az ilyen sok elemet szerepeltető művek a jelen felé közeledve egyre gyakrabban tűnnek fel.

A kis számú (7-nél kisebb) ismétlések esetében nagy jelentőséggel bír, hogy pontosan melyik szám az, ami szerint ismétlődik egy adott elem.

Dolgozatom a következőképpen épül fel:

Bevezetés

A dolgozat bevezetőjében igyekeztem körülírni a problémát, amellyel foglalkoztam, kizárni az olyan szempontokat (fraktálok, időbeli művészetek, technikai reprodukálhatóság), amelyek figyelembevételre eltérített volna az eredeti, nagyon egyszerű felvetéstől, még ha ki is lehetne terjeszteni a témát szinte bármely irányban. Egy Ablak-Zsiráf-jellegű alapvetés volt a cél, amely az ismétlés számától függően szinte bármely művészeti alkotást magában foglalhat, ha én kiválasztom. Egy szűrő, rács készítését vállaltam.

Az egység

Ahhoz, hogy egy elem ismétléséről beszélhessek, szót kellett ejtenem magáról az "egy"-ről, az egy-ségről, mint arról az alapvetésről, aminek az ismétléséről, többszörözéséről gondolkodhattam később. Én úgy vélem, hogy ennek az egyszerűségnek a legfőbb megjelenési formája a művészetben a portré. Egy ember képmásának a rögzítéséről egy adott pillanatban vagy időegységben. A portrét helyettesítheti egyéb tárgy is, például egy fa, vagy egy gömb.

A kettősség

Az ismétlés a kettővel kezdődik, ezért a legtipikusabb, legelemibb kioltás, az egy megsemmisítése. Ennek a kioltásnak a bemutatására számos példa kínálkozott. A kettő másik megjelenési formája a pár, ugyancsak általános archetípus, minthogy a testünkön is jól megfigyelhető.

A hármasság

Minthogy a hármás nem egy tükörszimmetrikus egység, bonyolultabb, összetettebb, voltaképpen dinamikusabb, mozgalmasabb, mint az első két egész szám. Ez a dinamika, akár áttételes módokon sok műalkotás sajátja, amelyek három azonos elemből épülnek fel.

A négyes

A négyes számhoz leginkább a térbeli tájékozódáshoz szükséges, a koordináta-rendszer tengelyei által kijelölt irányok kötődnek. A világ egészét lehet ezért négy részre osztani, mint ahogy az arab kertek derékszögben található csatornái, vagy a római katonai táborok és az európai kolostorkertek középső, két merőleges tengely általi tagolása meg is teszi. A négyes is egy egység, teljesség mint a hármasság, noha a modern művészetek, talán a négyes statikus jellege folytán mintha kevesebb alkalommal használnák.

Az ötös

Az ötössel átléptünk a "néhány" területére. Az ötből álló rendszerek megfigyelésem szerint általában kört alkotnak, így van ez az általam idézett eseteknél is.

A hatos

A hatos számról azt állítja a matematika, hogy tökéletes, ez alatt azt értik, hogy az osztóinak az összege megegyezik vele, vagyis $1+2+3=6$. Ez a tökéletesség, összetett teljesség nyilvánul meg az idézett példák esetében is.

A hetes

A kísérleti pszichológia igazolta, hogy korlátozott elemszámú csoport észlelésénél a 7-es határszám (az észlelő személyétől függően lehet ez a határ a 6 vagy a 8 is). A 7-nél kevesebb elemből álló csoportot külön-külön is önálló részek egyszerre áttekinthető egységének fogjuk föl, míg a nagyobb elemszámú csoport meghatározatlanná válik, sokasággá, számtalanná.

A sok

Itt kezdődik az igazi bőség. És valóban, a művészet is ontja a példákat az ismétléssel felidézett idő folyamatosságára, erre a legalapvetőbb, mégis legfelfoghatatlanabb emberi tapasztalatra. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy a tudományos kísérletnek is alapvető kritériuma a megismételhetősége, az ezáltal nyerhető ellenőrizhetőség, igazolhatóság, uralhatóság. Tehát bizonyosságot az ismétlésből nyerhetünk.

A számtalan

A rengeteg, a tömeges megszámlálhatatlansága folytán felidézi bennünk a végtelent, az örökkévalót, ezért szükségszerűen fenséges, mindenképpen megilletődünk. Az ehhez való vonzódás a romantika óta nagy hagyománnyal bír. A tömegesnek egy másik aspektusa az ipar forradalomhoz köthető, és pusztán a megváltozott termelési módokat tükrözi.

Befejezés

Noha biztos vagyok benne, hogy bármely állítás igazolására lehet példákat gyűjteni, sőt eredménnyel is járhat az effajta erőfeszítés, mégis azt gondolom, hogy ezúttal sikerült rámutatni egy az emberi gondolkodásban folyamatosan jelenlévő szisztémára (vagy a világban magában létező szisztémára, ezt nem tudnám eldönteni), amely újra meg újra megmutatja magát a művészetekben is.

Végezetül megpróbáltam belátni a vállalkozásom korlátait, és vigasztalásul felvázoltam néhány másik rendszer-építési lehetőséget.

A témához kapcsolódó korábbi publikációm (valójában a dolgozat egy korábbi változatának kivonata):

A számos és a számtalan, Balkon, 2013. március